

INDYWIDUALIZACJA ODDZIAŁYWAŃ WYCHOWAWCZO-DYDAKTYCZNYCH W PRACY Z DZIECKIEM Z ZABURZENIAMI I DEFICYTAMI ROZWOJU W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Anna Franczyk Katarzyna Krajewska. Wykład i warsztaty.

Dziecko jest to mała istota, która uczy się poznając, poznaje ucząc się. Doznając i dostrzegając otaczający go świat, tworzy jego obraz.

My – nauczyciele, terapeuci, rodzice, przyjaciele - kształtując tę małą osobowość mamy ogromny wpływ na to, jakim będzie człowiekiem.

Poczynając zgodnie z intencją Janusza Korczaka mówmy dziecku, że jest dobre, a właśnie takim się stanie.

Proces uczenia się małego dziecka, w tym również dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych polega na dążeniu do wiedzy, umiejętności i doświadczeń. W myśl Konwencji Praw Dziecka – Artykuł, 23 pkt. 1 cyt: „Dziecko psychicznie i fizycznie niepełnosprawne winno mieć zapewnione pełne i normalne życie, w warunkach zabezpieczających jego godność, umożliwiających osiągnięcie niezależności oraz ułatwiających aktywne uczestnictwo w życiu społecznym”. Powinniśmy każde dziecko czy to zdrowe czy też dziecko niepełnosprawne, traktować w sposób podmiotowy i koncentrować się na tym, co potrafi, na jego umiejętnościach, a nie na jego upośledzeniu i brakach.

Dziecko specjalnej troski, tak jak każde inne dziecko, musi mieć swoje określone miejsce w społeczeństwie, swoje prawa i obowiązki. Jego niepodważalnym prawem jest rozwój, który powinniśmy wspomagać. Bez względu na swój stan psychiczny, fizyczny i emocjonalny jest małym człowiekiem, któremu należy stworzyć jak najlepsze warunki do rozwoju, na miarę jego możliwości, potrzeb i zainteresowań.

Wychodząc naprzeciw potrzebom, oczekiwaniom zarówno ze strony dziecka jak i środowiska, zgromadziłyśmy materiały, które mogą być pomocne dla nauczycieli, terapeutów jak i rodziców podczas prowadzenia zajęć terapeutycznych o charakterze ogólnorozwojowym, stymulacyjnym, korekcyjnym lub kompensacyjnym.

Poznanie możliwości i potrzeb każdego dziecka pozwala na takie planowanie pracy terapeutycznej, by maksymalnie wykorzystać naturalny potencjał dziecka, a także stworzyć mu warunki i możliwości doświadczania w różnych warunkach i sytuacjach, by usprawniać lub kompensować zaburzone czy też opóźnione funkcje.

Indywidualizacja procesu kształcenia daje możliwość dostosowania prowadzonych zabaw i ćwiczeń do indywidualnego tempa rozwoju dziecka, a zebrane wcześniej o nim informacje pozwolą uwzględnić jednocześnie jego braki, zainteresowania i mocne strony. Zajęcia takie są dla dzieci niezwykle ważne, pomagają one w budowaniu motywacji do dalszej nauki, przygotowują dziecko do pełnionych ról, uczą świadomości siebie, swego sukcesu i przygotowują grunt do zabawy i współdziałania z rówieśnikami już na terenie grupy w małej społeczności przedszkolnej.

Pierwszym etapem poznawania dziecka jest obserwacja jego działań i zachowań podczas swobodnych zabaw w grupie. Już małe dzieci preferują jedne zabawy, zabawki a innych wręcz nie znoszą. Zatem aby nasza praca była efektywna a jednocześnie sprawiała radość dziecku, musimy je dobrze poznać. Służą temu wspólne zabawy, których inicjatorem może być samo dziecko. Poprzez ukierunkowanie tych działań (zabaw, ćwiczeń), można gromadzić wstępne informacje o dziecku, o jego upodobaniach, predyspozycjach, możliwościach jak i trudnościach.

To właśnie, dzięki różnym formom i rodzajom zabaw, mamy możliwość zbliżenia się do dziecka, stworzenia mu poczucia bezpieczeństwa, pozyskania jego zaufania, ale również dostrzeżenia jego tzw. punktów pozytywnych. Możemy poznać najszybsze tajniki dziecięcej psychiki - ukryte lęki, trudności, budzące się zdolności, zainteresowania, bazę wszelkich jego możliwości.

Gdy dziecko już nabierze do nas zaufania i zechce z nami współpracować, możemy określić pierwotny kierunek oddziaływań wychowawczo- dydaktycznych.

W tym pierwszym okresie dlatego ważne są, nie tylko kontakty z dzieckiem, ale również z jego rodzicami, opiekunami. Poprzez rozmowy, ankiety, kwestionariusze wzajemnie poznajemy się. Obieramy wstępną, indywidualną drogę naszej wspólnej pracy.

Zgromadzone, tym sposobem narzędzia do diagnozy (obszar w którym będziemy się poruszać: punkty pozytywne dziecka, jego zainteresowania, informacje o zabawach, grach, które sprawiają dziecku radość, przyjemność, satysfakcję) są pierwotną bazą naszego warsztatu pracy.

Kolejnym etapem, podsumowującym okres diagnozy wstępnej jest uporządkowanie zebranych podczas obserwacji wstępnej informacji o rozwoju dziecka. W tym celu proponujemy do wyboru jeden z czterech kwestionariuszy obserwacyjnych rozwoju dziecka („Skarbiec nauczyciela –terapeuty...” Anna Franczyk Katarzyna Krajewska Oficyna Wydawnicza Impuls 2005):

- kwestionariusz obserwacyjny rozwoju dziecka – poziom zmysłowy

- kwestionariusz obserwacyjny rozwoju dziecka – poziom poznawczy
- kwestionariusz obserwacyjny rozwoju dziecka – poziom odkrywco – badawczy
- kwestionariusz obserwacyjny rozwoju dziecka – poziom abstrakcyjno- symboliczny.

Kwestionariusz jest narzędziem diagnostycznym, mającym na celu określenie obecnego poziomu umiejętności dziecka oraz ukierunkowanie dalszej drogi rozwoju. Każda obserwacja jest wytyczną do jego wspierania.

Obejmuje on trzy okresy obserwacji. Okres pierwszy- wstępna obserwacja (przewidziana w pierwszym okresie działań terapeutycznych), druga obserwacja – będąca sprawdzeniem zarówno celowości, trafności dobranych ćwiczeń jak i osiągniętych umiejętności przez dziecko na wskazanym poziomie. Trzecia obserwacja jest końcowym sprawdzeniem aktualnego poziomu rozwoju psychoruchowego dziecka. Uwagi z dokonanych obserwacji najlepiej prowadzić w formie opisowej. Jest ona wówczas pełniejsza i łatwiejsza do późniejszej weryfikacji.

Na każdym poziomie wskaźniki rozwojowe wytyczają kierunek działań dydaktyczno- terapeutycznych. Osiągnięcie umiejętności określonych wskaźnikami rozwoju w danym kwestionariuszu jest wytyczną do pracy na kolejnym- wyższym poziomie.

Na podstawie usystematyzowanych w kwestionariuszu informacji, wysuwamy wnioski, określamy oczekiwania- a więc co mamy i do czego dążymy. Po stworzeniu ogólnego szkicu, możemy przystąpić do określenia ogólnego planu indywidualnej pracy terapeutycznej, który będzie zarazem wytyczną do stworzenia okresowego planowania pracy.

Przykładowy plan roczny:

1. Rozwijanie sfery emocjonalno - społecznej poprzez:
 - a) zabawy w grupie z zachowaniem wcześniej ustalonych norm i reguł
 - b) odgrywanie ról wyznaczonych w grupie
 - c) poznawanie swoich praw o obowiązków
2. Stopniowe wydłużanie czasu koncentracji uwagi dziecka
3. Wzbogacanie wiedzy o życiu poprzez:
 - a) samodzielne doświadczanie różnych przeżyć,
 - b) aktywizowanie funkcji poznawczych w oparciu o ciekawostki dostarczane w książkach i czasopismach dziecięcych
4. Pobudzenie aktywności poznawczej dziecka poprzez rozwój zainteresowań dziecka.
5. Doskonalenie percepcji wzrokowej, spostrzegawczości poprzez:
 - a) porównywanie obrazków, figur, symboli stopniowe zwiększanie liczby elementów w układankach, puzzlach (zwiększanie stopnia trudności)
 - b) gry memo, dobieranki pamięciowe
 - c) dobieranie i wyszukiwanie napisów do obrazków (czytanie globalne)
 - d) wyszukiwanie podobieństw i różnic
 - e) przyporządkowywanie elementów do podanych cyfr (stopniowe zapoznanie z obrazem graficznym cyfr), nazywanie liczb, ćwiczenia w posługiwaniu się liczebnikami głównymi i porządkowymi
 - f) rysowanie i malowanie po śladzie (wzory wynikające z zainteresowań dziecka: wybrane)
 - g) ćwiczenia z wykorzystaniem metody Frostig i Horne
6. Dalsze rozwijanie percepcji słuchowej i pamięci słuchowej poprzez:
 - a) wysłuchiwanie i różnicowanie dźwięków z otoczenia
 - b) reagowanie na zmiany tempa i rytmu
 - c) ćwiczenia rytmiczne: naśladowanie i odtwarzanie prostych układów rytmicznych, wyszukiwanie rytmów na podstawie obrazu graficznego
 - d) ćwiczenia wstępne słuchu fonematycznego: wysłuchiwanie wyodrębnianie wyrazów w zdaniu, wysłuchiwanie i wyodrębnianie sylab w wyrazach (analiza i synteza sylabowa wyrazów
 - e) wyszukiwanie obrazków, przedmiotów do słyszanego układu sylabowego wyrazu (kotek, sa-ła-ta)
 - f) liczenie sylab w wyrazach, porównywanie liczby sylab w wyrazach
 - g) zabawy w domino sylabowo- obrazkowe
 - h) ćwiczenia w wyodrębnianiu głosek (w nagłosie i wygłosie) w prostych wyrazach 3-4 głoskowych
 - i) słuchanie i zabawy pamięciowe z wierszami i piosenkami
 - j) rozpoznawanie układów dźwięków i odtwarzanie ich
 - k) rozwijanie słuchu fonematycznego w zabawach grupowych z dźwiękami, głoskami (wysłuchiwanie ukrytych wyrazów, zabawy w odgadywanie wyrazów, zabawy w odtwarzanie układów głosek- układy rytmiczne np. acdacadcd...
 - l) ćwiczenia w czytaniu krótkich tekstów, następnie słuchanie przedstawionych przez nauczyciela treści z błędnie podanymi elementami – dostrzeganie nieprawidłowości w słyszonym tekście

- m) rozwijanie umiejętności czytania krótkich tekstów ze zrozumieniem poprzez układanie odpowiedzi do pytań, układanie pytań do tekstu
7. Usprawnianie sprawności manualnej i grafomotorycznej poprzez:
- usprawnianie chwytu, korekcja przez nakładkę na ołówek i kredki
 - usprawnianie chwytu nożyczek, cięcie po linii z pomocą
 - usprawnianie małych, precyzyjnych ruchów dłoni i palców (przekładanki, nawlekanie, zbieranie drobnych elementów, wydzieranki, robienie kulek z plasteliny, gliny, waty...)
 - zabawy konstrukcyjne: płaskie i przestrzenne
 - ćwiczenia Frostig i Horne kolejne części
 - doskonalenie dowolnych i tematycznych działań plastycznych poprzez wcześniejsze omówienie oraz wprowadzenie działań planowych (co najpierw, co dalej – omawianie wykonywanych czynności)
 - kolorowanie, kreskowanie, uzupełnianie z zachowaniem linii, kontur
 - kopiowanie (kalkowanie)
8. Usprawnianie i rozwijanie funkcji manualnej poprzez:
- stosowanie nakładki
 - ćwiczenia metodą „Dobrego startu” M. Bogdanowicz
 - ćwiczenia w kreśleniu znaków, liter w liniaturze max i normalnej (malowane pędzlem, piórkiem, patykiem, ołówkiem)
 - wprowadzenie szerokiego wachlarza zabaw i ćwiczeń manualnych
 - wzbogacanie rysunków poprzez ich omawianie – stworzenie równowagi między treścią a formą
9. Doskonalenie czynności samoobsługowych (ćwiczenia w dobieraniu odzieży do warunków pogodowych, samodzielne nakładanie odzieży, wiązanie butów)
10. Doskonalenie orientacji przestrzennej oraz orientacji w schemacie własnego ciała
- wprowadzenie obrazu symetrii: strony lewa, prawa
 - rozwijania umiejętności dostrzegania różnic, podobieństw w obrazach, symbolach
 - poprawianie zaistniałych błędów, (eliminacja i korekta) np. Ola am mały damek.
 - rozwijanie umiejętności dostrzegania podobieństw, grupowanie ich z uzasadnieniem
 - zabawy wzrokowo- graficzne (uzupełnianki, kreślenie po kropkach, po śladzie, po wyznaczonej drodze – „Zabawy od a do z...”- wykorzystanie programów komputerowych jako wzmocnień pozytywnych w działalności graficznej)
 - zabawy z tekstem – usprawniające umiejętność czytania ze zrozumieniem – proste teksty dobrane do możliwości i zainteresowań dziecka
 - stwarzanie sytuacji konkretnych i abstrakcyjnych (stopniowanie trudności) w zabawach manualnych i graficznych
 - dalsze prowadzenie ćwiczeń proponowanych w metodzie Frostig i Horne
 - ćwiczenia grafomotoryczne przygotowujące do pisania
 - wykonywanie ćwiczeń przestrzennych i płaskich pod dyktando.

Określenie powyższych oczekiwań pomoże nauczycielowi z kolei w obraniu celów ogólnych do poszczególnych obszarów (obszarem - nazywać będziemy zakres oddziaływań wychowawczo-terapeutyczno- dydaktycznych: sfera emocjonalno – społeczna, sfera poznawcza, sfera ruchowa).

Przygotowywane ćwiczenia powinny być dostosowane do wieku dziecka, jego poziomu umysłowego, warunków środowiskowych, a przede wszystkim powinny uwzględniać rodzaj i stopień zaburzeń, czy opóźnień oraz poziom już zdobytych umiejętności. Nauczyciel powinien stosować ćwiczenia z pełną świadomością, dostosowując je do potrzeb pracy z danym dzieckiem oraz znajdować nowe sposoby przezwycięzania trudności i utrwalania nowych nawyków, umiejętności i wiedzy.

Tak, więc planując pracę dydaktyczno- terapeutyczną z dzieckiem, nauczyciel winien kierować się wytycznymi zawartymi w oczekiwaniach określonych na podstawie przeprowadzonej wcześniej obserwacji i diagnozy oraz celami jakie chce osiągnąć nauczyciel i dziecko.

Zamierzeniem tworzonego indywidualnego planu jest dostosowanie treści ujętych w programie do aktualnych możliwości, potrzeb i zainteresowań dziecka.

Czas realizacji skonstruowanego planu pracy dydaktyczno- terapeutycznego, uzależniony jest od indywidualnego tempa pracy samego dziecka i efektywności podejmowanych działań.

Opracowany przez nas okresowy plan pracy dydaktyczno- terapeutycznej składa się z trzech części:

- Sfera oddziaływań terapeutycznych – są to kolejne obszary podjętej pracy
- Działania edukacyjne – rodzaje stosowanych ćwiczeń na danym obszarze
- Uwagi – w których zapisujemy zdobyte umiejętności dziecka, przeprowadzane przez nauczyciela zmiany, modyfikacje, refleksje.

Każdy nauczyciel prowadząc pracę wychowawczo- dydaktyczno- terapeutyczną przy wyborze metod kieruje się przede wszystkim ich skutecznością, własnym doświadczeniem i upodobaniami.

Obowiązuje go jednak przy każdym etapie pracy stosowanie zasad dydaktyki, które służą realizacji celów kształcenia i obowiązują zarówno w pedagogice ogólnej jak i są w pełni akceptowane i realizowane w pedagogice specjalnej.

Są to :

- zasada życzliwej pomocy, stworzenia warunków poczucia bezpieczeństwa
- zasada kształtowania pozytywnej atmosfery
- zasada akceptacji
- zasada aktywności
- zasada systematyczności
- zasada pogłębłości
- zasada samodzielności
- zasada związku indywidualizacji z uspołecznieniem
- zasada dostosowania treści kształcenia do potrzeb każdego dziecka
- zasada stopniowania trudności
- zasada korekcji zaburzeń
- zasada wiązania teorii z praktyką.

Uwzględnione w planowaniu ćwiczenia i zabawy (proponowane w publikacji „Zabawy i ćwiczenia na cały rok...” Anna Franczyk Katarzyna Krajewska Oficyna Wydawnicza Impuls Kraków 2002; Program psychostymulacji...” Anna Franczyk Katarzyna Krajewska Oficyna Wydawnicza Impuls Kraków 2001), mogą być wykorzystywane zarówno w pracy indywidualnej z dzieckiem, jak też mogą stanowić część zajęć z mniejszymi grupami dzieci.

Dają one możliwość wyboru odpowiedniego obszaru ćwiczeń na wybranym poziomie dostosowanym do obecnych umiejętności i możliwości dzieci.

Proponowany przez nas cykl zabaw i ćwiczeń obejmuje następujące obszary:

- Sfera emocjonalno- społeczna
 1. doskonalenie czynności samoobsługowych
 2. nawiązywanie kontaktów społeczno- emocjonalnych
- Sfera poznawcza:
 1. ćwiczenia i zabawy rozwijające i usprawniające percepcję wzrokową i koordynację wzrokowo- ruchową,
 2. ćwiczenia i zabawy rozwijające i usprawniające percepcję i pamięć słuchową, koordynację słuchowo- ruchową oraz zabawy i ćwiczenia rozwijające mowę i myślenie,
 3. ćwiczenia i zabawy orientacji zmysłowej, przestrzennej i kierunkowej,
- Sfera ruchowa
 1. ćwiczenia i zabawy w zakresie motoryki dużej i małej

Określenie oddziaływań edukacyjnych zawartych w planie pozwala na takie dobranie zabaw i ćwiczeń aby uwzględniały aktualne, indywidualne możliwości, potrzeby i zainteresowania danego dziecka.

Indywidualizacja procesu wychowawczo- dydaktycznego pozwala na taki dobór zabaw i ćwiczeń, aby wspólne działania edukacyjne (grupowe, w małych grupkach) były dostosowane do indywidualnych możliwości i potrzeb każdego dziecka.

Naszym sposobem na realizację zamierzonych celów jest stosowanie różnorodnych środków dydaktycznych. Najbardziej lubianymi przez nas jak i dzieci są zabawy z figurami, oraz animaloterapia.

Na podstawie przeprowadzonych obserwacji i praktycznego wykorzystania w prowadzonych zabawach i ćwiczeniach: linii i figur geometrycznych, zauważyliśmy znaczne postępy zarówno w rozwoju poznawczym jak i psychospołecznym.

„W świecie figur geometrycznych” (w przygotowaniu wydawniczym) to pozycja, która pozwala przybliżyć dzieciom pojęcia i zjawiska zachodzące w otaczającym je świecie oraz rozwijać w sposób świadomy funkcje psychomotoryczne.

Rozwój dziecka ma charakter ciągły. Na niektórych obszarach może być szybszy na innych wolniejszy. Istotą rozwoju jest podejmowanie takich działań aby maksymalnie go wspierać i stymulować oraz usprawniać te obszary, które ten rozwój hamują.

Celem opracowanej publikacji jest umożliwienie dzieciom zarówno zdrowym jak i niepełnosprawnym, zdobycia wiedzy i umiejętności na miarę ich możliwości i potrzeb oraz kształtowanie właściwych interakcji międzyosobowych, kształtowania postaw otwartości i samoakceptacji.

Proponowana przez nas książeczka zawiera ćwiczenia i zabawy z liniami i figurami geometrycznymi, które mogą być wykorzystywane zarówno w pracy indywidualnej z dzieckiem, jak też stanowić część zajęć z mniejszymi grupami dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym.

Poprzez postać Figurka wchodzimy w dialog z dzieckiem, co daje dziecku możliwość poczucia realnego kontaktu. Figurek zachęca dziecko do wspólnych zabaw, ćwiczeń. Proponuje cykle zabaw, które rozwijają, usprawniają, doskonalą umiejętności i wzbogacają wiedzę o otaczającym je świecie.

W życiu małego dziecka szczególną rolę przypisuje się umiejętności poznawania

otaczającego świata, rozumienia go, dostrzegania związków w nim zachodzących i współdziałania.

Ważnym elementem działań jest integrowanie dziecka z otoczeniem, kształtowanie empatii, czyli umiejętności współdziałania, rozumienia stanów emocjonalnych innych ludzi. Reagowanie na stan drugiej osoby czy też innej istoty żywej, rozumienie ich i możliwość przewidywania uczuć, myśli innych, dzięki przyjęciu ich sposobu widzenia rzeczywistości, pozwala nawiązać więzy między dziećmi i otaczającym je światem, oparte na wzajemnej akceptacji, szacunku i tolerancji.

Stworzony przez nas program animaloterapii („Program animaloterapii...” Oficyna wydawnicza Impuls Kraków 2007 – w zapowiedziach) daje dziecku możliwość integracji z otoczeniem, ze środowiskiem w którym przebywa. Pozwala na bezpośredni kontakt z inną żywą istotą, niweluje lęki, uczy bezpiecznego kontaktu ze zwierzętami.

Dzieci poprzez różnorodne formy działań mają możliwość zdobywania nowych doświadczeń, poznawania zasad i praw jakimi rządzi się natura.

Okres przedszkolny to czas, w jakim dziecko jest otwarte na nowe doświadczenie, czuje nieodpartą potrzebę poznawania, chęć dzielenia się miłością, dobrem i pomocy innym.

Wykorzystując te naturalne czynniki, sukcesywnie wprowadzałyśmy w naszej codziennej pracy treści z zakresu edukacji przyrodniczej.

W ramach współpracy ze środowiskiem lokalnym nawiązałyśmy współpracę z Fundacją „Ama Canem”, która zajmuje się formą animaloterapii wykorzystującą psy. Podczas zajęć z psami a później również z kotami (w zajęciach felinoterapii) dzieci doznawały nowego doświadczenia. Poznawały zwierzęta jako bezpiecznego przyjaciela, wiernego towarzysza zabaw. Uczyły się odpowiedzialności, opieki nad nimi.

Chcąc rozszerzyć i usystematyzować nasze działania postanowiłyśmy zainicjować nowy trend – **życie w przyjaźni i zgodzie z przyrodą.**

Powstanie „Klubu Animals” na terenie naszej placówki pomogło nam w obraniu właściwej drogi i zmobilizowało do opracowania programu, który chcemy wszystkim gorąco polecić.

Przykładowe zabawy naśladowcze ze zwierzętami

Każdy mały człowiek, by móc zdobywać nowe doświadczenia, potrzebuje wzorców do naśladowania zarówno wśród dorosłych, jak i swych rówieśników. Właśnie ten element, kontakt z rówieśnikami, ma ogromny wpływ na rozwój psychiczny, jak i motoryczny dziecka. Możliwość wspólnej zabawy, nauki poprzez naśladowanie i identyfikację, współdziałanie jest dla każdego dziecka drogą do zaistnienia jako istota społeczna.

Przykładowe ćwiczenia i zabawy naśladowcze:

- naśladowanie sposobów poruszania się zwierząt
 - pełzanie
 - pływanie np. ryby, psy, kaczki
 - chodzenie w pozycji kucznej np. kaczki
 - czworakowanie
 - skakanie
 - bieganie w pozycji na czworakach, na dwóch nogach
 - naśladowanie lotu ptaka
 - czołganie
 - obserwowanie i naśladowanie ruchów wykonywanych przez zwierzę
- naśladowanie zabaw wybranych zwierząt
 - zabawa kłębkami wółczy
 - przeciąganie węża
 - chodzenie gęsiego
 - zabawy bieżne np. ganiecie za kimś
 - aportowanie
 - szukanie ukrytych przedmiotów
 - kopanie w piasku
 - tarzanie w basenie z piłkami
- naśladowanie dźwięków wydawanych przez zwierzęta
 - reagowanie na dźwięki zwierząt np. poprzez klaśnięcie
 - rozpoznawanie dźwięków wydawanych przez zwierzęta
 - naśladowanie odgłosów wybranych zwierząt
 - identyfikowanie i nazywanie wybranych odgłosów zwierząt
 - chór zwierząt – podział na grupy, z których każda naśladuje odgłosy innego zwierzęcia, kieruje nimi dyrygent
 - gry słuchowe lotto – dobieranie obrazka do słyszanego dźwięku
 - naśladowanie odgłosów zwierząt na podstawie oglądanych obrazków
 - rozpoznawanie i dobieranie obrazka do słyszanego głosu zwierzęcia
 - rozpoznawanie poszczególnych dzieci po głosie, naśladujących wybrane przez siebie zwierzę
 - wysłuchiwanie zmian w tempie i głośności wydawanych, słyszanych dźwięków
 - szybko (np. szybkie szczekanie psa lub miauczenie kota)

- wolno (np. wolne szczekanie psa lub miauczenie kota)
- naprzemiennie (np. wolne szczekanie psa, szybkie szczekanie psa, wolne szczekanie psa: hau, hau, ; hau, hau ; hau, hau - do zabawy można wykorzystać dwie zabawki, z których jedna będzie szczekała wolno a druga szybko)
- układanie, tworzenie szeregów rytmicznych
 - układanie przedmiotów według słyszanego podanego rytmu (np. ryba, kot, ryba, kot, ryba...- dziecko próbuje samodzielnie dalej podawać i układać rytm)
 - tworzenie szeregów dźwięków wydawanych przez różne zwierzęta (np. kot, pies, kot, dziecko słyszy wydawane dźwięki (miau, hau, miau) zapamiętuje je, następnie powtarza je wg kolejności (kot, pies, kot)
 - reagowanie na polecenia nauczyciela np. idą słonie – zmiana rytmu i natężenia dźwięków, dzieci naśladowują chód słonia (podobnie misia, konia, kury)
 - wykonywanie prostego rytmu do słyszanej piosenki (kłaśnięcie do sylaby np. wlaź ko-tek na pło-tek i mru-ga ...)
 - loteryjka dźwiękowo – obrazkowa , losowanie obrazków i naśladowanie dźwięków do wylosowanej postaci zwierzęcia
 - odgadywanie nazwy zwierzęcia lub dobieranie obrazka do prezentacji ruchowej
 - naśladowanie odgłosów zwierzęcia przedstawionego ruchem, gestem, mimiką
 - kalambury – jedno dziecko naśladowuje ruch wybranego zwierzęcia, a drugie odgadując naśladowuje wydawane przez nie odgłosy
 - naśladowanie odgłosów zwierząt będących z dzieckiem w bezpośrednim kontakcie
- naśladowanie sposobu jedzenia wybranych zwierząt
 - naśladowanie sposobu zdobywania pożywienia, np. polowanie na myszy, bociana na żabki, pająki na muchy
 - naśladowanie sposobów jedzenia i picia przez zwierzęta (ćwiczenia warg i języka)
 - konkursy „JEM TAK JAK TY” – naśladowanie sposobu jedzenia wybranych zwierząt, np. zwierzęcia uczestniczącego w zajęciach
- naśladowanie sposobu odpoczynku zwierząt
 - śpiący nietoperz
 - śpiący koń
 - śpiący kot
 - śpiący pies
 - śpiące ptaki
 - śpiące rybki
 - zabawa w krainie Śpiącej Królowej – opowiadanie bajki z jednoczesnym zastyganiem w bezruchu postaci ludzkich i zwierząt
 - opowieści relaksacyjne, np. sen kotka
- naśladowanie sposobów opieki między zwierzętami i okazywania przez nie emocji
 - naśladowanie hierarchii w stadzie – stado wilków, małą, lwów
 - odgrywanie ról poszczególnych członków wybranego stada, grupy zwierząt
 - opiekowanie się młodszymi członkami stada, np. opiekowanie się sukami nad szczeniakami, tworzenie „żłobków i przedszkoli” przez pingwiny, lwy, itp.
 - naśladowanie zachowań higienicznych zwierząt – mycie kotka, ptaków, tarzanie cię w „zapachach” przez psa
 - obserwowanie emocji zwierząt próby ich identyfikowania
 - odczytywanie emocji zwierzęcia poprzez mowę jego ciała
 - naśladowanie emocji zwierząt, próby wskazania zachowań alternatywnych
 - tworzenie teatrzyków obrazujących różne zachowania zwierząt (emocje pozytywne i negatywne) – dostrzeganie sytuacji zagrożenia
- naśladowanie czynności wykonywanych przez terapeutę lub zwierzę na zasadzie „rób to co ja”
 - naśladowanie czynności wykonywanych przez drugą osobę: głaskanie zwierzęcia np. psa, branie go za łapę, oklepywanie, chodzenie z nim itd.
 - naśladowanie czynności wykonywanej przez zwierzę np.: pies wykonuje czynność (siada, leżenie, podskok, czołganie) dziecko po obserwacji naśladowuje wykonywaną czynność – „Pokaż co robię”
 - bezsłowne naśladowanie przez dziecko wybranej czynności wykonywanej przez zwierzę (po wcześniejszej obserwacji) „pokaż co robi”
 - próby sprowokowania zwierzęcia do wykonania czynności wskazanej przez dziecko np. „pokaż co ma zrobić zwierzę: pies (dziecko kładzie się, siada, szczeka, je, biega za piłką, naśladowuje czynności, ale tylko te, które potrafi zrobić wybrane zwierzę)
 - pokazywanie na zwierzęciu wybranych części ciała wskazanych przez terapeutę na tym samym zwierzęciu lub drugim identycznym np. tu kot ma ogon pokaż gdzie kot ma ogon; tu mój pies ma ogon, pokaż gdzie twój pies ma ogon

- pokazywanie na zwierzęciu wybranych części ciała wskazanych przez terapeutę na sobie lub zwierzęciu np. tu ja mam oko pokaż gdzie kot ma oko, pokaż gdzie ty masz oko; pokaż gdzie pies ma nos a gdzie ty masz nos itd.
- wykonywanie prostych poleceń słownych na podstawie wcześniejszego pokazu np. rzucanie zabawek do aportowania; wykonywanie prostych ćwiczeń rozwijających lateralizację (stań obok, przed, za, postaw miską przed psem, kotem...; przejdź nad, pod)
- naśladowanie i nazywanie czynności wykonywanych przez zwierzę np. powiedz co robi kot „kot śpi”; pokaż jak śpi kot
- naśladowanie dźwięków wydawanych przez zwierzę (np. szczekanie, dyszenie, warczenie, wycie)
- naśladowanie komend wydawanych zwierzętom np. psom
- naśladowanie wydawania komend i naśladowanie sposobu wykonania komendy przez zwierzę
- samodzielne wydawanie komend z jednoczesnym wyjaśnieniem co komenda oznacza np. komenda siad oznacza że pies ma usiąść (stajemy za dzieckiem i dyskretnie pokazujemy psu, co ma robić — przewodnik psa również dyskretnie nakłania psa do wykonywania czynności — pies robi to, co dziecko chce)
- oprowadzanie zwierzęcia np. psa po sali na smyczy (czynność wykonywana jest przez dziecko pod pełną kontrolą nauczyciela i ze wspomaganiami, ale tak, by czuło, że ono tu rządzi);
- naśladowanie uczuć okazywanych zwierzęciu np. popatrz to jest piesek jest taki ładny i delikatny, potrzebuje uczucia, przytul go, ukochaj, podziękuj, że przyszedł – wskazywanie uczuć które towarzyszą zabawie np. zobacz on też się cieszy że bawi się z tobą, on ciebie lubi

Jednym z elementów animaloterapii są zabawy o charakterze relaksacyjnym. Poprzez zabawy ze zwierzętami mamy wspaniałą możliwość stworzenia sobie warunków do zmniejszenia stanu napięcia psychicznego, a jednocześnie doprowadzenia do poprawy samopoczucia. Rozluźnienie napięcia mięśniowego, daje, bowiem, w konsekwencji stan równowagi emocjonalnej i uspokojenie wegetatywne.

Aby wywołać ten stan u dzieci możemy stosować ćwiczenia relaksacyjne, będące działaniem na pograniczu ćwiczeń fizycznych i umysłowych, pozwalające na pełne poznanie własnego ciała i jego możliwości.

Proponowane ćwiczenia zawierają w sobie elementy kołysania, bujania, drapania. Są to spontaniczne typowe dla naszego zachowania odruchy dające poczucie spokoju, odpędzeniu zmartwień, pomagają w ugaszeniu bólu, zwiększają pewność siebie, a przede wszystkim sprawiają przyjemność.

Przykładowe zabawy

Ważnym elementem każdego spotkania jest przełamanie bariery odrębności poprzez pierwszy kontakt – wyciągnięcie otwartej ręki w stronę zwierzęcia jako znak wzajemnego poznania, nie noszącego znamion agresji.

- dotykanie zwierzęcia jednym palcem
- dotykanie dłonią od strony wewnętrznej
- dotykanie dłonią od strony zewnętrznej
- poklepywanie, opukiwanie
- kołysanie, przytulanie
- wsłuchiwanie się w odgłosy bicia serca
- wysłuchiwanie różnych odgłosów wydawanych przez zwierzę
- identyfikowanie komunikatów przekazywanych przez zwierzę (np. mruczenie, odgłosy, przyjęta poza ciała...)
- głaskanie
- czesanie palcami, szczotką
- delikatne głaskanie ciała dziecka np. końcem ogona lub nieco mocniejsze przez drapanie szorstkimi poduszkami łap, dziecko dotyka zwierzę, porównuje jakie ma uszy, łapy — szorstkie poduszki, twarde pazurki, delikatna sierść — i tak dalej
- delikatne rozdmuchiwanie sierści zwierzęcia (zabawy logopedyczne)
- dotykanie elementów budowy ciała zwierzęcia
 - wspólne przewroty z boku na bok, kołyska
 - turlanie
 - czołganie, przeciąganie
 - przechodzenie pod, nad, obok przeszkody, np. zwierzęciem
- wspólny relaks i odpoczynek
 - leżenie obok zwierzęcia
 - leżenie na zwierzęciu (np. duży pies)
 - przytulanie do zwierzęcia
 - wsłuchiwanie się w jego oddech, bicie serca
 - masowanie na przemian dziecka i zwierzęcia

- czytanie bajek dzieciom i zwierzętom (przez nauczyciela i dzieci)
- zabawy relaksacyjne z wykorzystaniem zwierząt

Ogólny zarys warsztatów

Organizowany proces doskonalenia ma na celu:

- pozyskiwania informacji o dziecku wynikających z jego możliwości, zainteresowań i potrzeb (diagnoza)
- organizacja zajęć dydaktyczno- terapeutycznych w oparciu o „Program psychostymulacji...”
- określenia priorytetów terapii dziecka (planowanie)
- organizowania ćwiczeń i zabaw dostosowanych do potrzeb i możliwości dzieci
- doboru i interpretacji proponowanych metod i technik terapeutycznych
- aktywizowania naturalnych zdolności werbalnych i pozawerbalnych dziecka

W trakcie warsztatów wykorzystane będą między innymi:

- program psychostymulacji dzieci w wieku przedszkolnym z zaburzeniami i deficytami rozwoju
- zabawy i ćwiczenie z wykorzystaniem figur geometrycznych (Zabawy z Figurami)
- Animaloterapia – ogólny zarys i propozycje działań
- przykładowe zabawy i ćwiczenia o charakterze relaksacyjnym